

OFFENTLIGT EJET LANDBRUGSJORD - FORPAGTNING, DRIFTSFORM OG AFGRØDETYPER

INGE T. KRISTENSEN

DCA RAPPORT NR. 015 · DECEMBER 2012

AARHUS
UNIVERSITET

DCA - NATIONALT CENTER FOR FØDEVARER OG JORDBRUG

OFFENTLIGT EJET LANDBRUGSJORD - FORPAGTNING, DRIFTSFORM OG AFGRØDETYPER

DCA RAPPORT NR. 015 · DECEMBER 2012

AARHUS
UNIVERSITET

DCA - NATIONALT CENTER FOR FØDEVARER OG JORDBRUG

Inge T. Kristensen

Aarhus Universitet
Institut for Agroøkologi
Blichers Allé 20
Postboks 50
8830 Tjele

OFFENTLIGT EJET LANDBRUGSJORD - FORPAGTNING, DRIFTSFORM OG AFGRØDETYPER

Serietitel: DCA rapport
Nr.: 015
Forfattere: Inge T. Kristensen
Udgiver: DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Blichers Allé
20, postboks 50, 8830 Tjele. Tlf. 8715 1248, e-mail: dca@au.dk,
hjemmeside: www.dca.au.dk
Rekvirent: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Fotograf: Janne Hansen, Aarhus Universitet
Tryk: www.digisource.dk
Udgivelsesår: 2012
Gengivelse er tilladt med kildeangivelse
ISBN: 978-87-92869-48-7
ISSN: 2245-1684

Rapporterne kan hentes gratis på www.dca.au.dk

Redegørelse

Rapporterne indeholder hovedsageligt afrapportering fra forskningsprojekter, oversigtsrapporter over faglige emner, vidensynteser, rapporter og redegørelser til myndigheder, tekniske afprøvninger, vejledninger osv.

Forord

I forbindelse med udarbejdelsen af en økologisk handlingsplan har NaturErhvervstyrelsen (NEST) bedt DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet, om en redegørelse for landbrugsarealer, der er ejet af staten, kommunerne og kirken.

Redegørelsen er udarbejdet som led i "Aftale mellem Aarhus Universitet og Fødevareministeriet om udførelse af forskningsbaseret myndighedsbetjening m.v. ved Aarhus Universitet, DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, 2012-2015".

Redegørelsen skal bl.a. bidrage til NaturErhvervstyrelsens vurdering af, hvor meget ekstra jord der potentielt kan omlægges til økologisk drift og dermed bidrage til målsætningen om mindst en fordobling af det økologiske areal i 2020.

Susanne Elmholt

Seniorforsker, koordinator for myndighedsrådgivning ved DCA

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	6
2. Metodebeskrivelse.....	6
2.1 Virksomhedstyper.....	6
3. Resultater	8
3.1 Staten	9
3.2 Afgrøder	10
3.3 Geografi	12
Bilag 1	14

1. Indledning

I forbindelse med udarbejdelsen af en økologisk handlingsplan har Fødevareministeriet bedt Aarhus Universitet om en redegørelse for landbrugsarealer, der er ejet af staten, kommunerne og kirken, til brug for en vurdering af hvor meget de offentligt ejede arealer kan bidrage arealmæssigt til øget omlægning til økologisk produktion. Nærværende redegørelse beskriver omfanget og anvendelsen af de offentligt ejede landbrugsarealer. Her begrænset til de arealer, der er anmeldt i forbindelse med ansøgning om enkeltbetalingsstøtte.

2. Metodebeskrivelse

Analysen er foretaget på baggrund af oplysninger, angivet i ansøgning om enkeltbetaling i 2011.

I forbindelse med ansøgningen angiver ansøger, hvilke arealer han har rådighed over, hvilken ejendom arealerne tilhører, samt hvorvidt de er ejede eller tilforpagtede.

Oplysninger om ejer af disse ejendomme er hentet via ejendomsstamregistret (ESR) for så vidt angår de ejendomme, der er ejet af en virksomhed. I virksomhedsregistret er angivet virksomhedernes navn og virksomhedstype.

2.1 Virksomhedstyper

De statslige virksomheder kan findes under to virksomhedstyper, henholdsvis "statslig administrativ enhed" og "øvrige virksomheder". I forbindelse med analysen er virksomhederne grupperet på ministerium, som vist i Tabel 4 i Bilag 1.

De kommunale virksomheder findes under primærkommuner. Der findes ligeledes kommunale institutioner under øvrige virksomheder. Disse er ikke medtaget i opgørelsen, da de udgør en meget lille del og er svære at skille ud.

De kirkelige virksomheder findes under folkekirkelige institutioner.

De regionale myndigheder ejer en meget lille del, og er kun medtaget under hovedopgørelserne.

Flere statslige institutioner har både konventionel og økologisk drift. Det har derfor været nødvendigt at foretage analysen på markniveau. Det er dog ikke alle ansøgere, som har

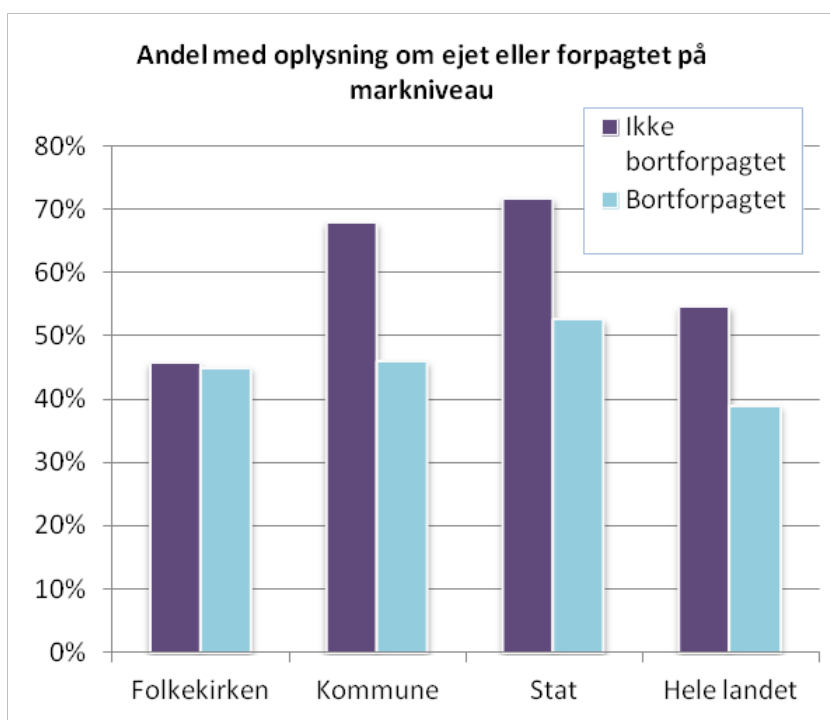
angivet hvilken ejendom, den enkelte mark er beliggende på. For disse ansøgere har det været nødvendigt at fordele arealet af de enkelte marker på bedriftens ejendomme.

Fordelingen er foretaget relativt i forhold til hvor stor en andel, den enkelte ejendom udgør af bedriftens samlede areal. Dette giver en mindre usikkerhed i forholdet mellem ejet og tilforpagtet areal, da det angivne areal for de ejede ejendomme normalt vil omfatte hele ejendommen, mens de tilforpagtede arealer kun vil bestå af dyrkningsarealer. Nogle ansøgere har dog angivet hele ejendommens areal, selv om kun en del af denne er tilforpagtet.

Usikkerheden er større, hvad angår afgrøderne, her vil græsarealet formodentlig blive underrepræsenteret for tilforpagtede arealer.

Totalt er der angivet oplysning om markens tilhørsforhold for halvdelen af det ansøgte areal.

Andelen er størst for de statsejede ejendomme og generelt mindre for tilforpagtede end for ejede arealer. Se Tabel 1 og Figur 1.

Figur 1. Andel af arealet med oplysning om ejet eller forpagtet på markniveau.

Tabel 1. Andel af arealet med oplysning om ejet eller forpagtet på markniveau.

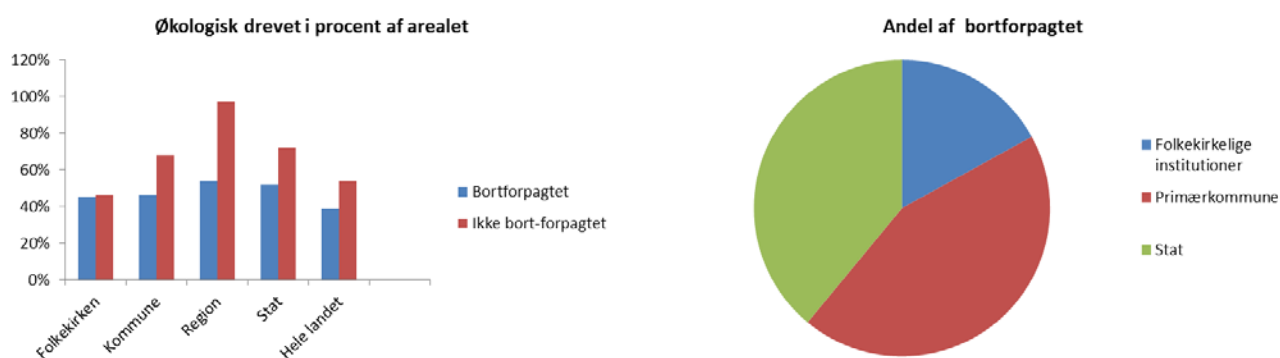
	Ikke bortforpagtet	Bortforpagtet	Total
Folkekirken	46 %	45 %	45 %
Kommune	68 %	46 %	49 %
Region	97 %	54 %	72 %
Stat	72 %	52 %	60 %
Hele landet	54 %	39 %	50 %

3. Resultater

Det samlede anmeldte landbrugsareal, som er ejet af staten, regionerne, kommunerne og kirken, er i 2011 opgjort til 55.640 ha. Heraf er 24 % drevet økologisk. 76 % af arealet er bortforpagtet, heraf er 19 % økologisk drevet. Andelen, der er økologisk drevet, er størst (39 %) på arealer, der ikke er bortforpagtet. Se Tabel 2.

Knap en tredjedel (32 %) af statens arealer bliver drevet økologisk. Den tilsvarende andel for kommunerne er 21 %, mens det kun er en lille del (7 %) af arealet, tilhørende folkekirken, som bliver drevet økologisk, hvilket er mindre end landsgennemsnittet.

For de arealer, der er bortforpagtet, er forskellen mellem stat og kommune mindre. 24 % af de bortforpagtede statsarealer bliver drevet økologisk, mens det tilsvarende tal for kommunerne er 21 %.

Figur 2. Andelen af de offentligt ejede arealer, der er drevet økologisk. (2011).

Figur 3. Bortforpagtede arealer fordelt på ejer.

Samlet set er primærkommunerne de største udbydere med 44 % af arealet. Herefter kommer staten med 39 % af arealet. Folkekirkens andel er på 17 %. Se Figur 2 og 3.

Tabel 2. Det samlede areal ejet af staten, kommunerne og kirken og anmeldt i enkeltbetalingsordningen, opdelt på driftsform og forpagtningsstatus i 2011.

Virksomhedstype	Økologisk	Konventionel	I alt Areal i ha	Procent øko- logisk drevet	
Ikke bortforpagtet					
Folkekirkelige Institutioner	12	297	309	4 %	
Primærkommune	725	2.432	3.157	23 %	
Region	4	31	36	12 %	
Stat	4.508	5.501	10.009	45 %	
Ikke bortforpagtet total	5.249	8.262	13.511	39 %	
Bortforpagtet					
					Procent bort- forpagtet
Folkekirkelige Institutioner	496	6.524	7.020	7 %	96 %
Primærkommune	3.863	14.875	18.738	21 %	86 %
Region		50	50	0 %	59 %
Stat	3.842	12.479	16.321	24 %	62 %
Bortforpagtet total	8.201	33.929	42.129	19 %	76 %
Samlet					
Folkekirkelige Institutioner	508	6.821	7.329	7 %	
Primærkommune	4.588	17.307	21.895	21 %	
Region	4	82	86	5 %	
Stat	8.349	17.981	26.330	32 %	
Samlet i alt	13.450	42.190	55.640	24 %	

3.1 Staten

De statsejede arealer er fordelt på ministerier og statsvirksomheder under de enkelte ministerier, som det fremgår af Tabel 4 i Bilag 1.

I Tabel 5 vises det samlede areal, der er ejet af staten og anmeldt i enkeltbetalingsordningen, opdelt på Ministerium, driftsform og forpagtningsstatus. Tabellen viser, at Miljøministeriet ejer størstedelen, nemlig 18.982 ha (72 %), af de statsejede arealer, som indgår i en ansøgning om enkeltbetaling. Heraf er 11.963 ha (63 %) bortforpagtet. 32 % af Miljøministeriets arealer drives økologisk, andelen er størst (48 %) for de arealer, der ikke er bortforpagtet. For de bortforpagtede arealer er andelen, der drives økologisk, på 23 %.

Fødevarerministeriet står for 1.675 ha (6 %). Størstedelen heraf (91 %) er bortforpagtet. Knap en fjerdedel (23 %) af det bortforpagtede areal drives økologisk.

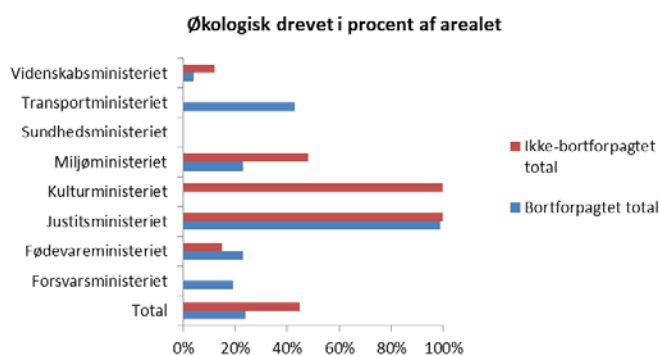
Forsvarsministeriet står for 1.637 ha (6 %). Størstedelen, nemlig 1.520 ha, er bortforpagtet, heraf drives 19 % økologisk. De arealer, der ikke er bortforpagtet, drives konventionelt.

Justitsministeriet står for 1.022 ha (4 %). Arealet forvaltes af Kriminalforsorgen og drives økologisk. Kulturministeriet står for 74 ha. Heraf blev hovedparten (69 ha) drevet økologisk. Sundhedsministeriet står for 95 ha, der drives konventionelt.

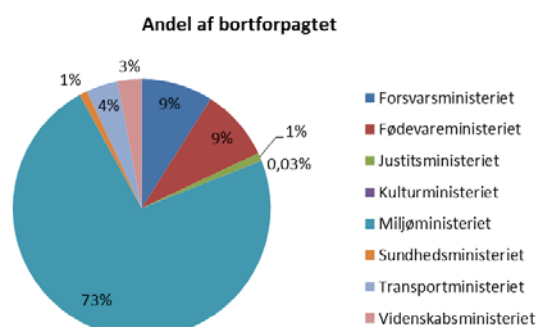
Transportministeriet (inkl. Banedanmark) står for 1.270 ha (5 %). Godt halvdelen (670 ha) er bortforpagtet. 43 % af de bortforpagtede arealer drives økologisk, mens samtlige arealer, der ikke er bortforpagtet, drives konventionelt.

Videnskabsministeriet (inkl. bl.a. Aarhus Universitet) står for 1.575 ha (6 %). Knap en tredjedel (479 ha) er bortforpagtet, af disse blev 30 % drevet økologisk. En mindre del af de arealer, der ikke er bortforpagtet, nemlig 127 ha (12 %), drives økologisk.

Figur 4 viser en grafik over andelen af økologisk drevne arealer, opdelt på ministerium, mens Figur 5 viser en grafik over andelen bortforpagtede arealer, opdelt på ministerium.

Figur 4. Andelen af arealer, der er drevet økologisk opdelt på ministerium.

Figur 5. Bortforpagtede arealer fordelt på ministerium.

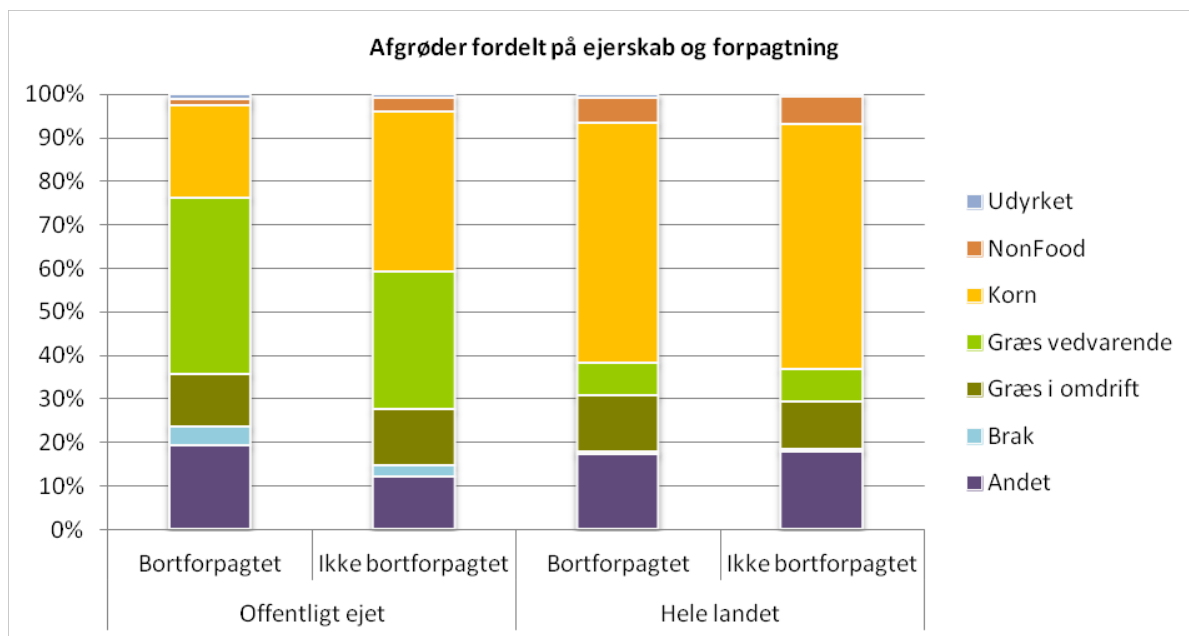
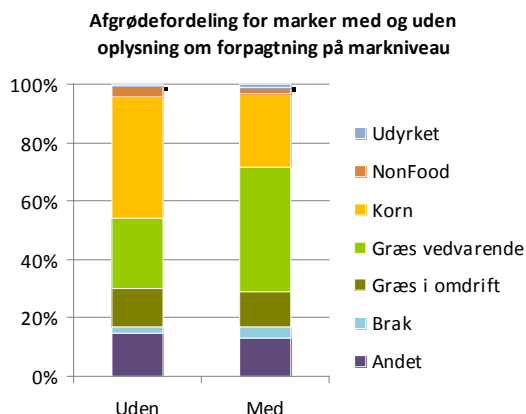
3.2 Afgrøder

For 50 % af arealerne mangler oplysning om, hvilken ejendom den enkelte mark tilhører. Dette giver en usikkerhed i bestemmelsen af afgrødesammensætningen på de bortforpagtede arealer.

En opgørelse af afgrødefordelingen for arealer med og uden oplysning om ejerskab på markniveau viser en større andel af vedvarende græs og en mindre andel af korn på de arealer, der har oplysning om ejerskab på markniveau. Dette kan skyldes opgørelsesmetoden for de øvrige marker, hvor markens afgrøder fordeles relativt i forhold til den andel, som ejendommen udgør af den samlede bedrifts areal. Det kan imidlertid også skyldes andre forhold.

Tabel 3. Afgrødefordeling for offentligt ejede marker med og uden oplysning om ejerskab på markniveau.

Afgrødetype	Uden oplysning	Med oplysning	Difference
Andet	15 %	13 %	-2 %
Brak	2 %	4 %	2 %
Græs i omdrift	13 %	12 %	-1 %
Græs vedvarende	24 %	42 %	19 %
Korn	42 %	26 %	-16 %
NonFood	4 %	2 %	-2 %
Udyrket	1 %	1 %	1 %
I alt	100 %	100 %	0 %

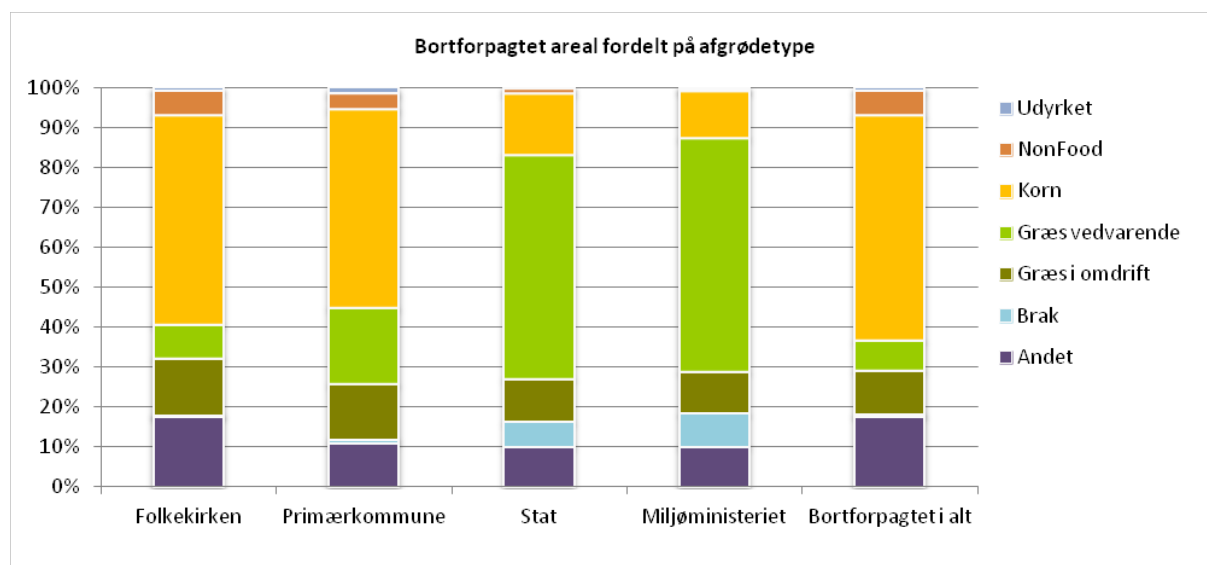

Figur 6. Afgrøder fordelt på ejerskab og forpagtning.

I Tabel 6 i Bilag 1 er vist de anmeldte afgrøder opdelt på hovedtyper. De offentligt ejede arealer har generelt en afgrødesammensætning, med en betydeligt (ca. fire gange) større andel af vedvarende græs end landsgennemsnittet. Tilsvarende udgør kornafgrøder en ca. halvt så stor andel.

De vedvarende græsarealer udgør ligeledes en større andel af de offentligt ejede bortforpagtede arealer end for forpagtede arealer generelt (Figur 6 samt Tabel 7 i Bilag 1). Specielt for de økologisk drevne arealer er andelen af vedvarende græs høj. For de statsejede

arealer udgør vedvarende græs over halvdelen af arealet. Tilsvarende gælder for de økologisk drevne bortforpagtede arealer.

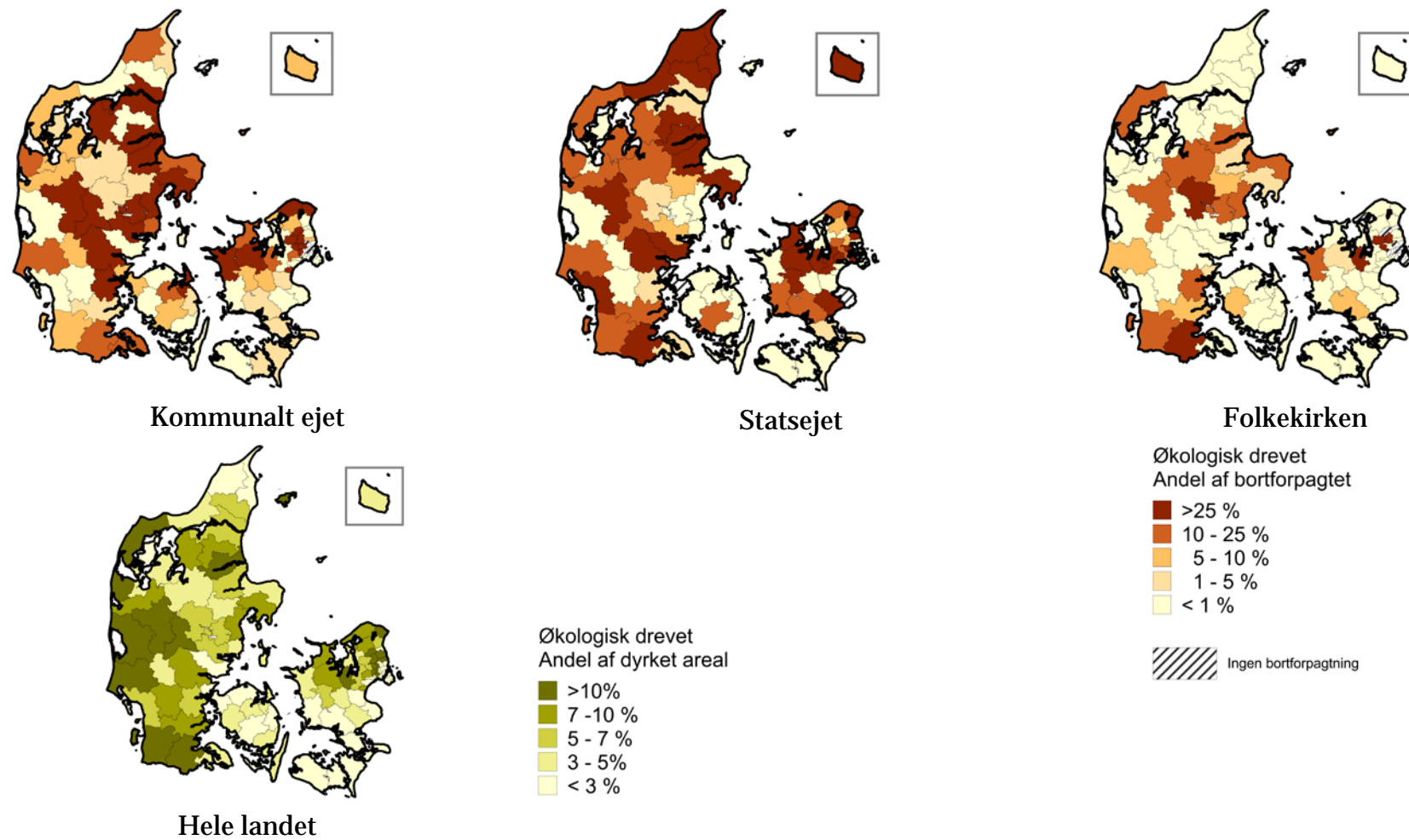

Figur 7. Bortforpagtede arealer fordelt på afgrødetype i 2011.

Figur 7 viser en grafik over bortforpagtede arealer i stat, kirke, primærkommuner samt for Miljøministeriet. Grafikken er opdelt på afgrødetype. For arealer, der ejes af Folkekirken, svarer afgrødesammensætningen på de bortforpagtede arealer til sammensætningen for samtlige bortforpagtede arealer. Primærkommunernes bortforpagtede arealer har en lidt højere andel af græs, mens ca. halvdelen af de bortforpagtede statsligt ejede arealer bestod af vedvarende græs, mens ca. 15 % var udlagt i korn. Udyrkede arealer udgør ligeledes en større andel (6 %) af de statsligt bortforpagtede arealer. Fordeling af bortforpagtede arealer på afgrødetyper for de enkelte ministerier er kun foretaget for Miljøministeriet, idet de øvrige ministerier kun har små arealer af denne type.

3.3 Geografi

Der er stor lokal variation i andelen af det økologisk drevne bortforpagtede areal. I Figur 8 er vist andelen, opdelt på ejer og kommune. Der er et vist sammenfald mellem den statslige og kommunale andel, men generelt er billedet broget. Til sammenligning er vist andelen af det dyrkede areal, der er økologisk drevet. Bortset fra Nordsjælland og Sønderjylland er der ikke nogen tydelig sammenhæng mellem andelen af økologer og hvor stor en andel af det offentligt bortforpagtede ejede areal, der drives økologisk.

Figur 8. Økologisk drevne arealer i procent af bortforpagtede arealer og økologisk drevne arealer i procent af det dyrkede areal. Opdelt på ejer og kommuner 2011.

Bilag 1

Tabel 4. Liste over statsvirksomheder, der ejer landbrugsjord, som indgår i en ansøgning om enkeltbetaling.

Ministerium	CVR nummer	Navn i CVR
Forsvarsministeriet	16287180	Forsvarskommandoen
Fødevarerministeriet	14551778	Plantedirektoratet
	20814616	NaturErhvervstyrelsen
	22506919	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Departementet
Justitsministeriet	53383211	Kriminalforsorgen
Kulturministeriet	22139118	Nationalmuseet
	26489865	Kulturarvsstyrelsen
	82269118	Dansk Landbrugsmuseum Gl. Estrup
Miljøministeriet	11916910	Skov- og Naturstyrelsen
	28422709	Græsten Statsskovdistrikt
	28422717	Skov- og Naturstyrelsen, Kronjylland
	28422725	Naturstyrelsen, Søhøjlandet
	28422733	Klosterheden Statsskovdistrikt
	28422741	Skov- og Naturstyrelsen, Bornholm
	28422768	Skov- og Naturstyrelsen, Thy
	28422792	Skov- og Naturstyrelsen, Himmerland
	28422806	Naturstyrelsen, Vestsjælland
	28422814	Skov og Naturstyrelsen, Midtjylland
	28422830	Skov & Naturstyrelsen, Vadehavet
	28422857	Skov- & Naturstyrelsen, Fyn
	28422865	Skov- og Naturstyrelsen, Vendsyssel
	28422873	Naturstyrelsen, Østsjælland
	28422881	Naturstyrelsen, Blåvandshuk
	28422903	Skov- og Naturstyrelsen, Hovedstaden
	28422938	Skov- og Naturstyrelsen, Storstrøm
28422946	Skov- og Naturstyrelsen, Nordsjælland	
28422954	Naturstyrelsen, Trekantsområdet	
33157274	Naturstyrelsen	
Sundhedsministeriet	46837428	Statens Serum Institut
Transportministeriet	18632276	Banedanmark
	29171947	Danmarks Vej- og Bromuseum
	36876115	Kystdirektoratet
	55569517	Statens Luftfartsvæsen
	60729018	Vejdirektoratet
Videnskabsministeriet	16805408	Ministeriet for Forskning Innovation og Videregående Uddannelser
	20905808	Styrelsen for Universiteter og Internationalisering
	29979812	Københavns Universitet
	30060946	Danmarks Tekniske Universitet
	31119103	Aarhus Universitet
	57607556	Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Tabel 5. Det samlede areal, ejet af staten og anmeldt i enkeltbetalingsordningen, opdelt på ministerium, driftsform og forpagtningsstatus i 2011.

Virksomhedstype	Økologisk	Konventionelt	I alt	Procent økologisk drevet	
	Areal i ha.				
Ikke bortforpagtet					
Forsvarsministeriet		117	117	0 %	
Fødevarerministeriet	22	125	147	15 %	
Justitsministeriet	927		927	100 %	
Kulturministeriet	69	0	69	100 %	
Miljøministeriet	3.363	3.656	7.019	48 %	
Sundhedsministeriet		34	34	0 %	
Transportministeriet		600	600	0 %	
Videnskabsministeriet	127	969	1.096	12 %	
Ikke bortforpagtet total	4.508	5.501	10.009	45 %	
Bortforpagtet					
				Procent bortforpagtet	
Forsvarsministeriet	291	1.228	1.520	19 %	93 %
Fødevarerministeriet	356	1.171	1.528	23 %	91 %
Justitsministeriet	95	1	96	99 %	9 %
Kulturministeriet		5	5	0 %	7 %
Miljøministeriet	2.793	9.170	11.963	23 %	63 %
Sundhedsministeriet		61	61	0 %	64 %
Transportministeriet	287	383	670	43 %	53 %
Videnskabsministeriet	19	460	479	4 %	30 %
Bortforpagtet total	3.842	12.479	16.321	24 %	62 %
Samlet					
				Andel af statens arealer	
Forsvarsministeriet	291	1.345	1.637	18 %	6 %
Fødevarerministeriet	378	1.296	1.675	23 %	6 %
Justitsministeriet	1.022	1	1.022	100 %	4 %
Kulturministeriet	69	6	74	93 %	0 %
Miljøministeriet	6.156	12.826	18.982	32 %	72 %
Sundhedsministeriet	0	95	95	0 %	0 %
Transportministeriet	287	983	1.270	23 %	5 %
Videnskabsministeriet	146	1.429	1.575	9 %	6 %
Bortforpagtet total	8.349	17.981	26.330	32 %	100 %

Tabel 6. Afgrøder fordelt på ejerskab og forpagtning i 2011.

Ejerskab	Forpagtning	Andet	Brak	Græs i omdrift	Græs vedvarende	Korn	Non-Food	Udyrket
Offentligt ejet								
	Bortforpagtet	2.619	548	1.664	5.464	2.885	182	149
	Ikke bortforpagtet	5.060	1.172	5.351	13.335	15.480	1.364	368
Hele landet								
	Bortforpagtet	318.264	12.706	235.223	141.972	1.017.955	105.414	16.474
	Ikke bortforpagtet	144.265	4.266	87.456	59.500	453.072	49.976	5.616

Tabel 7. Bortforpagtede arealer fordelt på driftsform og afgrøde i 2011.

Driftsform	Afgrødetype	Folkekirke- lige Institu- tioner	Primær- kommune	Stat	Miljø- ministe- riet	Offentligt ejet i alt	Alle bortfor- pagtede arealer
Økologisk							
	Andet	106	574	501	408	1.181	12.717
	Brak	0	117	176	168	294	712
	Græs i omdrift	181	781	586	463	1.548	19.129
	Græs vedvarende	63	1.050	2.047	1.342	3.160	9.451
	Korn	142	1.303	506	394	1.952	18.152
	NonFood	4	23	19	13	46	245
	Udyrket	0	15	5	5	20	133
	Økologisk i alt	496	3.863	3.842	2.793	8.201	60.539
Konventionel							
	Andet	1.149	1.533	1.192	828	3.874	131.548
	Brak	6	54	818	815	877	3.554
	Græs i omdrift	831	1.792	1.180	794	3.802	68.327
	Græs vedvarende	528	2.543	7.078	5.637	10.148	50.049
	Korn	3.517	7.983	2.014	1.003	13.514	434.920
	NonFood	445	697	173	74	1.314	49.732
	Udyrket	49	274	25	19	348	5.483
	Konventionel i alt	6.524	14.875	12.479	9.170	33.878	743.612
Samlet							
	Andet	1.255	2.107	1.693	1.236	5.055	144.265
	Brak	6	171	994	983	1.172	4.266
	Græs i omdrift	1.012	2.573	1.766	1.258	5.350	87.456
	Græs vedvarende	591	3.593	9.125	6.979	13.309	59.500
	Korn	3.659	9.286	2.520	1.397	15.466	453.072
	NonFood	448	720	192	87	1.360	49.976
	Udyrket	49	289	30	24	368	5.616
	Bortforpagtede i alt	7.020	18.738	16.321	11.963	42.079	804.151

DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug er den faglige indgang til jordbrugs- og fødevareforskningen ved Aarhus Universitet (AU). Centrets hovedopgaver er videnudveksling, rådgivning og interaktion med myndigheder, organisationer og erhvervsvirksomheder.

Centret koordinerer videnudveksling og rådgivning ved de institutter, som har fødevarer og jordbrug, som hovedområde eller et meget betydende delområde:

Institut for Husdyrvidenskab
Institut for Fødevarer
Institut for Agroøkologi
Institut for Ingeniørvidenskab
Institut for Molekylærbiologi og Genetik

Herudover har DCA mulighed for at inddrage andre enheder ved AU, som har forskning af relevans for fagområdet.

RESUME

I forbindelse med udarbejdelsen af en økologisk handlingsplan har Fødevareministeriet bedt Aarhus Universitet om en redegørelse for landbrugsarealer, der er ejet af staten, kommunerne og kirken, til brug for en vurdering af hvor meget de offentligt ejede arealer kan bidrage arealmæssigt til øget omlægning til økologisk produktion. Nærværende redegørelse beskriver omfanget og anvendelsen af de offentligt ejede landbrugsarealer. Her begrænset til de arealer, der er anmeldt i forbindelse med ansøgning om enkeltbetalingsstøtte.